

Den vid köksbordet tillsnickrade

Fritänkaren

alternativ oberoende kulturtidskrift

för bl.a. litteratur, musik och film,

Nr. 29 Jul-Nyår 1995.

Tredje årgångens nummer 2.

Redaktör och producent: Christian Lanciai

Fritänkaren beräknas utkomma med 12 nummer årligen eller mer på budgetbasis i anspråkslös form utan kommersiella annonser.

Tidningen är personlig men får överlåtas.

Innehåll i detta nummer :

Presentation av Hugo	2
Om redigering	2
Om rasism	3
Det algeriska problemet	3
Hälsningar från påven	4
Lionardo da Vinci	4
Problemet med Chopins pianokonsalter	5
Problemet med Mendelssohns symfonier	6
Filmer (5 st.)	7
Den mirakulösa strulresan till Cambridge, del 5	8
Cambridge (avslutning)	10
Tibetansk avdelning	11
<i>Svallvågor av Darjeelingskonferensen:</i>	11
Brev från Kina (<i>Doktor Sun</i>)	11
Förspel och efterspel (<i>Doktor Sandy</i>)	13
Tibets hjältar (<i>bl.a. Milarepa, Sven Hedín, Alexandra David-Néel, Heinrich Harrer, Giuseppe Tucci, Anagorika Govinda, Swami Pravananda</i>)	17
Senare hjältar i Tibet (<i>om bl.a. Dalai Lama, Michel Peissel, m.fl.</i>)	19
Några förklaringar (" <i>Dharma</i> ", " <i>Om mane padme hum</i> ")	23
Synpunkter på Fritänkaren	23

Detta nummers litteraturavdelning ingår i den tibetanska avdelningen, där inte mindre än 19 författare behandlas. Den tibetanska dominansen av detta nummer kan därför ursäktas med att den är litterär.

På beställning kan såväl tidigare nummer som enbart tidigare artiklar och följetongavsnitt erhållas. Utom inom Sverige distribueras tidskriften även till de flesta andra länder i Europa samt några i Asien och Amerika på svenska och (hittills två nummer) på engelska.

Förra numret har tryckts i över 240 exemplar och distribuerats till 22 länder och ännu fler nationaliteter.

Göteborg den 12.12.1994

Presentation av Hugo

Han är ett tröskverk i två portioner, 30x70x80 cm respektive 30x60x60, och när han väl kommer i gång kan ingenting stoppa honom. Mera exakt är han en mastodontisk ordbehandlare årgång 1982 som då kostade närmare 50,000 kronor. Sjukhuset för vilket han sedan tjänstgjort utan en enda prickning såg sig till slut efter lång och trogen tjänst nödsakat att pensionera honom. Emellertid infann sig ett alternativ till att friställa honom totalt som mumie i ett industrimuseum i Stenungsund, och det var att låta honom fortsätta arbeta ideellt för Fritänkaren. Vi känner oss hedrade över att ha en sådan hedersknyffel till pålitlig veteran i vår tjänst så länge han ännu håller. Han heter som sagt var Hugo.

Om redigering

John Bede (Gray) och andra har påpekat det största problemet med Fritänkaren: allt material i Fritänkaren förvandlas till litteratur under redaktörens redigeringspenna, så att man inte kan skönja var gränsen går mellan redaktörens litteratur och insändarnas urkunder. Denna synpunkt kräver att redaktören redogör för sina redigeringsprinciper.

Det största problemet med all redigering är att en text aldrig kan redigeras färdigt. Den kan alltid förbättras ytterligare. Därför blir den vanligen bättre ju mer den redigeras. Litterär överarbetning existerar inte. Därför är exakt poesi den högsta litteraturen. Med exakta rim och versmått har den bearbetats så långt att den faktiskt inte kan göras bättre.

Flera läsare har förvånat sig över redaktörens behandling av insändare och av att dessa låtit sig redigeras utan vidare. Dessa har förhållit sig till saken på olika sätt. JBW struntar totalt i vad jag gör med hans brev, bara jag inte bevarar originalen. John Bede har känt sig smickrad av min svenska bearbetning av hans engelska "*immature and obsolete*" ("omogna och urmodiga") texter från 70-talet. Doktor Sandy har varit nöjd med att jag bara behållit sakinnehållet i hans informationsförsändelser. Detta är en punkt som Fritänkaren aldrig har kompromissat med: den har alltid vinnlagt sig om att med stränghet slå vakt om sakinnehållet, av vilket aldrig någon bokstav eller siffra har förändrats.

Det viktigaste med Fritänkaren är kanske just därför det rena sakinnehållet. Om det genom redigering erhåller en viss litterär guldrum så är denna enbart ägnad att ytterligare lyfta fram sakinnehållet, inte att vända blicken från tavlan till den ram som bevarar den.

Om rasism

En läsare har rätteligen anmärkt på en skönhetsfläck i Fritänkaren, när det i nr 28 förekom tre ställen med synpunkter på negrer som inte var helt till deras fördel. I den italienska artikeln citerades både en tysks farhågor inför ökad afrikansk-muselmansk invandring till Tyskland och noterades förekomsten av färre afrikaner i Venedig. Till detta kom Kims synpunkt, att en skandinav i Indien ibland kunde skaffa sig liknande hälsokomplikationer som en neger i Skandinavien. Kims liknelse var helt oskyldig och utan värderingar, redaktörens observation i Venedig var också neutral, och tyskens oro inför afrikansk-muselmansk invandring kunde i viss mån anses befogad, men dessa tre parenteser tillsammans utgör, enligt läsaren, snudd på rasistisk gliring. Fritänkaren erkänner denna skönhetsfläck och hoppas att någonting liknande aldrig skall upprepas.

Därmed är vi inne på ämnet rasism, som Fritänkaren aldrig haft anledning att ta upp tidigare. Nyligen i Göteborgs-Posten publicerades rönen av en amerikansk undersökning om det verkligen förelåg mentala skillnader mellan raserna eller inte. Det visade sig att de förelåg. Negrer hade i genomsnitt en lägre intelligenskvot än vita, som hade en lägre intelligenskvot än gula, som hade en lägre intelligenskvot än judar, som utan konkurrens var jordens intelligentaste ras.

Även andra skillnader förelåg utom i intelligens. Den vita rasen var i genomsnitt högre erotiskt och estetiskt utvecklad än den gula och hade större fantasikapacitet, medan ingen ras kunde överträffa negrerna i rytmkänsla och sensualitet, på vilket område de gula låg i botten. Judarna stod sig väl på alla områden.

Nu heter det ju att ingen kan lura en jude, men att det krävs tio judar för att lura en grek och tio greker för att lura en armenier. I undersökningen ingick inte särskilda folk som exempelvis greker, armenier eller tibetaner. Däremot påvisades det, att ingenting höjer och utvecklar intelligens och andra begåvningar så mycket som förtryck och utmaningar, medan samtidigt ingenting fördummar och leder så säkert till stagnation och degenerering som beroendetillstånd (t.ex. av politiska system, massmedia eller droger) som för in i onda cirklar av ren bekvämlighet eller vana. (Det skulle förklara exempelvis kinesernas lägre intelligensgenomsnitt än japanernas.) Rutin är skadligt för den mentala utvecklingen medan ingenting är mer stimulerande för den än att den tvingas utveckla sig genom utnyttjandet av fantasins obegränsade resurser.

Därmed antyds helt klart att det dummaste man kan göra är att förtrycka och förfölja andra, då detta definitivt måste göra offren intelligentare och slugare än förtryckarna. Därmed framstår klart sammanslutningar som exempelvis Ku Klux Klan som flamboyanta idioter.

Hur vederhäftig den amerikanska undersökningen var framgick inte av rapporten, men dess resultat framstod i alla fall som teorier med intressant underbyggnad.

Det algeriska problemet

Detta är ytterst känsligt och fatalt. Algeriet har aldrig haft någon demokrati. När det äntligen får sina första fria val verkar folket av ren okunnighet ha givit segern till ett diktatoriskt parti. Detta tolereras inte av dem som vet vad Fis-partiet går för. Resultat: fortsatt diktatur genomförd av demokraterna, medan det demokratiskt

segrande Fis-partiet genomför sina diktatoriska terrormetoder ändå fast det fråntagits makten. De diktatoriska demokraterna menar att detta bevisar att Fis-partiet var omöjligt som regeringsparti. Andra makter, främst Frankrike och övriga västerländska demokratier, stödjer därför den diktatoriska demokratins kamp mot den demokratiskt valda terrordiktaturen. Båda har fel på sitt sätt, och på andra sätt har båda rätt. Inbördeskriget är ett faktum. Frågan är vem som håller ut längst. Det demokratiskt segrande Fis-partiet ger inte upp sin terror i första taget, medan de styrande, utbildade, demokratiskt sinnade bekämparna av Fis-partiets rättigheter aldrig frivilligt kommer att släppa Algeriet i händerna på obildade terrorister och mördare.

En nyckelställning mellan de stridande parterna intas av berberfolket, min framlidne vän René Drouaults favoriter, som är muslimer men inte tycker om militanta fundamentalister. Det är möjligt att det blir dessa som avgör dragkampen. De är mera sympatiska än både Fis-partiet och makthavarna.

Hälsningar från påven

En god vän var och hälsade på honom nyligen. Tyvärr mådde han inte så bra. Hans sjukdom har tårt på honom, och han medicinerar hårt, så att han knappast kan sägas vara helt och hållet sig själv längre. Men han är en seg själ, så han kan mycket väl hålla ut i årtal ännu, även om det ser illa ut.

Man måste ge honom ett erkännande som en av vårt århundrades viktigaste påvar, kanske bara jämförbar med Johannes XXIII. Det är mycket möjligt att hans insatser som polack i samarbete med Lech Walesa gav de europeiska kommunistdiktaturerna i öst den avgörande knuffen utför. Utan dem hade utan tvekan det kalla krigets avslutning fördröjts. Det var också både en av huvudavsikterna bakom valet av honom och hans egen uttryckta föresats, att järnridån äntligen skulle avskaffas.

Lionardo da Vinci

Utställningen som nu nästan pågått ett år i Sverige har knappast presenterat något nytt av universalsnillet utom möjligen då teckningen av hans "enda sanna ängel", en obscen naken hermafrodit med erektion. Även hans bromodell över Gyllene Hornet i Konstantinopel var en upplevelse, den hade verkligen kunnat byggas på sin tid och hade då blivit världens största bro för några århundraden framåt; men vad utställningen inte alls gav någonting av var själva människan Lionardo da Vinci.

På sitt sätt var han den förste och störste helt omanipulerbare fritänkaren som struntade totalt i vad politik och religion påbjöd på den tiden. Hans kanske viktigaste insats var att han definitivt utdömde allt hävdvunnet religiöst tänkande för att ersätta detta med empiriskt vetenskapligt tänkande, principen att ingenting dög som inte var vetenskapligt bevisat, vilket blev den grundläggande principen för de följande fyra århundradenas civilisationsbyggande. Detta förkastande av all etablerad vidskepelse gjorde exempelvis protestantismen och demokratin genomförbara, och han var den förste som tänkte på detta nya sätt: att vägra ta någonting för givet.

Men framför allt var han något av den absoluta personifikationen av hela Renässansen. Allt vad som utmärkte Renässansen fanns hos honom - den hänsynslösa självhävdelsen, måttlösheten i allt, den heroiska nonchalansen av allt icke-ideellt, den utsökta hantverksskickligheten - allt vad Lionardo rörde vid blev vackert - , det faktiska bevisandet av att ingenting var omöjligt, sprängandet av alla gränser för den kreativa fantasin, erövrandet av tekniken som plötsligt ny konstform med obegränsade möjligheter, samt finheten, smakfullheten och kunskapens plötsligt nya status som något suveränt och inte bara som något farligt. Många som kom att lära känna Lionardo vittnade samfällt om att han var sin tids mest kultiverade personlighet.

Hela hans samtid såg upp till honom. Den som han kanske betydde mest för av alla var Rafael, som avbildade honom som Platon på sin yppersta fresk i Vatikanen. Lionardos existens på jorden liksom garanterade människans nya frihet och obegränsade möjligheter. När han var borta spårade renässansen och reformationen ur i kristna religionskrig utan ände; upptäckterna av Nya Världen spårade ur i utrotningskrig mot indianerna främst i Mexico; Michelangelo, som okvädat Lionardo för att han aldrig fullbordade sina verk, fullbordade efter Lionardos död nästan aldrig mer något eget verk, och endast i Venedig levde Renässansen vidare - i måleriet, den konst som Lionardo trots alla sina konstfärdigheter satte högst och som han ansåg att han hade försummat mest. "Skönheten framför allt" hade kunnat vara hans valspråk, trots sina få fullbordade tavlor har hans speciella målarkonst aldrig överträffats, och det var det som var hans speciella magi. Hela hans tidevarv är färgat av ett gyllene rosenskimmer bestående av plötsligt uppenbarade obegränsade möjligheter för människan i kombination med en oöverträffad estetik, vars hjärtpunkt var Lionardo da Vinci.

Problemet med Chopins pianokonsserter

Problemet är den stora förvirring som är förknippad med dem. Den första komponerades långt senare än den andra, som ju därför borde vara den första medan den första egentligen är den andra. Vilken är då vilken?

Lyckligtvis så föreligger den skillnaden mellan dem att den ena går i E-moll medan den andra går i F-moll - visserligen bara ett halvt tonstegs skillnad, men det är i alla fall en total skillnad bokstavsmässigt. Problemet är bara det, att ehuru E kommer före F i alfabetet så är faktiskt F-moll-konserten den som borde få komma före den i E-moll, då F faktiskt är den tidigare medan E kom efter.

Emellertid föreligger även andra problem. Den i F-moll har ansetts vara den bättre av dem, men originalmanuskriptet har kommit bort. Man vet inte hur Chopin egentligen skrev den. Orkesterstämmorna försvann på ett tidigt stadium varför konsertens utgivning fördröjdes med ett så stort antal år att denna den första kom ut efter den andra. Ej heller vet man hur Chopin själv spelade den. De flesta pianister har lagt till egna drillar och kadenser, så att vad som är Chopin i denna konsert är nästan omöjligt att precisera.

Däremot är alla överens om att andra satsen med dess dramatiska orkestrering är ett briljant stycke musik vem som än har skrivit det. Även tredje satsen är helt tillfredsställande, medan den första satsen dock klart överträffas av E-moll-konsertens betydligt mer melodiskt och formmässigt intressanta och mer klassiska första sats.

Så för att få bot på problemen med dessa pianokonsserter föreslås följande: slå ihop dem och klipp bort det som kan undvaras. Resultatet skulle enligt rekommendation bli, att konserten började med E-moll-konsertens första sats, (F-moll-konsertens första kan man vara utan,) ta sedan F-moll-konsertens andra sats och skrota E-moll-konsertens, fortsatt igen med E-moll-konsertens sista sats, och lägg till F-moll-konsertens som knorr på finalen. Vi tror inte att detta skulle innebära någon risk för att den gode Chopin skulle vrida sig i sin grav. Själv behandlade han ju båda tämligen nedlåtande, då han slarvade bort F-moll-konserten och efter E-moll-konserten skrotade all sin vidare orkestermusik fullständigt för gott.

Problemet med Mendelssohns symfonier.

Detta problem är av liknande karaktär, men här är fler verk involverade. Hans första symfoni är nämligen egentligen hans symfoni nr. 13, vilket han också själv först kallade den. Emellertid var de tidigare tolv "bara" stråksymfonier, varför han gick med på att det börjades om från början med numreringen i och med den första för en hel orkester. Så slapp han dessutom använde numret tretton.

Men sedan börjar bekymren. Den andra symfonin (nr. 14) är nämligen egentligen den fjärde, den tredje är den femte, den fjärde är den tredje, och den femte är den andra. Dessutom börjar han på flera av de senare långt innan han avslutat de tidigare.

Detta kräver något slags utredning. Den som då egentligen är den andra, som felaktigt fått nummer 5, är "Reformationssymfonin", som sedermera den främste av alla Mendelssohn-hatare Richard Wagner så exakt kopierade partier av för att med dem förbättra sin sista och tråkigaste opera "*Parsifal*". Denne hade vi det laget, får man hoppas, förlåtit Mendelssohn.

Den tredje är sedan den briljanta koncentrerade lilla "Italienska" symfonin, hans mest populära, som han aldrig blev riktigt nöjd med och därför inte ville ge ut. Klart är att denna symfonis första sats kanske är hans mest suveräna. Få symfoniker har komponerat någonting mera symfoniskt briljant.

Den fjärde blir så den voluminösa "*Lobgesang*" i hela tolv satser, av vilka bara de tre första är rent orkestrala. Sedan vidtar hela nio extra satser med stor kör och solister. Symfonin är nästan som ett oratorium, på sitt sätt hans mest ambitiösa verk, och bitvis makalöst i underbarhet, speciellt den dramatiska satsen med tenorsolot "*Ist der Nacht bald hin?*" Symfonin är bredare upplagd än Beethovens nionde men står sig inte mot denna i sin formkomposition.

Den femte och sista är då den "Skotska" symfonin, som han arbetade på i fjorton år, hans mest genomkomponerade och formellt även den bästa och mest oantastliga.

Varför har denna reella ordning på Mendelssohns betydelsefulla symfonier aldrig iakttagits i inspelningarna av hans verk?

Även Schumanns symfonier är kronologiserade i fullkomlig oordning, men vi orkar inte bena ut dem också just nu.

Filmer

En rad mycket intressanta filmer har visats på sistone. Philip Ridleys engelska debutfilm från 1990 *"The Reflecting Skin"* var en sällsam och utomordentligt starkt genomförd studie i den smärtsammaste av alla mänskliga processer - ett barns första upplevelse av ondskan. Att spränga grodor är inte ont, att leka med styvnade lik av aborterade foster är inte ont, att fiska upp liket av en mördad lekkamrat ur den egna brunnen är inte ont, att se hur ens far tänder eld på sig själv och hela sin bensinstation är också det en baggis ur barnets synvinkel, och minst av allt begriper barnet broderns tilltagande strålningsskador från de amerikanska atombombsproven i Stilla Havet, men när den man trodde att verkligen var ond visar sig vara oskulden själv när hon blir offer för andras ondska - där är plötsligt den maximala ondskan, när man för första gången själv känner skulden för något orättvist ont. En mycket uppskakande men ytterst välgjord och betagande chockupplevelse i sin nästan van Goghiska primitivitet och expressionism.

Lika stark var Humphrey Bogarts gestaltning av ett border-line-fall i Nicholas Rays *"In a Lonely Place"* från 1950. Som Hollywoodförfattare på glid med förkärlek för snaskiga och morbida ämnen och med en viss svaghet för att ställa till med brutala slagsmål gjorde han ett oförglömligt tragiskt rollporträtt av den typiske ensamme författaren som genom sitt ständiga umgänge med brott mentalt är näst intill en psykopat fastän han kan kontrollera sig, medan dock omgivningen missförstår hans nonchalanta morbiditet och upplever honom helt orättvist som farlig och skrämmande. Ensammare kan man inte bli.

Lika starkt var Peter Weirs drama från 1981 om *"Gallipoli"*, den ofattbara och kanske värsta katastrofen i första världskriget 1915, när tiotusentals Anzac-australiansare skickades i döden mot turkarna helt i onödan bara för att de engelska generalernas klockor inte var synkroniserade. Det yttersta ansvaret låg hos marinminister Winston Churchill, som fick avgå efter sitt livs värsta erfarenhet av att politiskt ha gjort ner sig. Peter Weirs iscensättning av det hela med Mark Lee som löparen från början i Australien är oförglömlig.

En annan ytterst märklig film var James Ivorys filmatisering av E.M.Forsters mest udda bok *"Maurice"*, som skrevs 1913 men kom ut först 1971. Filmen är från 1987 och är på sitt sätt Ivorys mest märkliga genom sin totala ärlighet, öppenhet och sitt underbara fångande av atmosfärer och stämningar främst från Cambridge och Chesterfield, där dramat utspelade sig i verkligheten. Maurice själv är en vedervärdig typ, det är tyvärr omöjligt att tycka om honom, medan hans motpart Clive (ypperligt spelad av Hugh Grant) är en intressantare roll genom den förändring han går igenom. Kort sagt, Maurice är homofil och etablerar sin homosexualitet, medan Clive, hans första "vän", tänker om, lär sig något och förändras totalt. Tidsstämningarna är bättre fångade än i någon annan Ivory-film.

Men det underbaraste som har visats på länge är filmatiseringen av M.M.Kayes roman *"The Far Pavilions"* från 1984 från skeenden i Indien och Afghanistan 1857-1879 i tre delar, alltså sammanlagt fem timmar, en underbart vacker saga med bister realism emellanåt både i kvinnliga förhållanden (*sutteproblemet*) och männens politiska och militära problem. Rossano Brazzi var perfekt som den gamle snuskhummern till Raja, Omar Sharif var perfekt som den gamle trygge hinduiska adoptivfadern, Christopher Lee var ovanligt sympatisk och ståtlig som prinsessornas farbror och beskyddare, Art Malik var som alltid bra, men bäst var huvudparet, Ben Cross som den säregne britten som vuxit upp i Indien med en indisk adoptivmor,

varför han inte visste om han skulle vara engelsman eller inföding och fick pröva på att till och med vara afghan, och Amy Irving som den utsökt förtrollande och sympatiska prinsessan. Det lyckliga slutet var pricken på i-et. Det rekommenderas att ha denna film på video. Den är i samma klass som den italienska "*Den svarta djungelns hemlighet*" men ännu bättre och framför allt mer realistisk. Författaren M.M.Kaye, som kanske lever ännu, är liksom John Masters en sista ättelägg av en engelsk familj som genom århundraden utmärkt sig genom att bygga upp Indien. Vi hoppas kunna presentera henne mer utförligt en annan gång.

De två kanske intressantaste nya filmer som nu börjat gå är troligen annars den nya Walt Disney-produktionen "Lejonkungen" samt den spanska "Skjut!" som haft premiär den 9.12. Vi hoppas kunna se båda så småningom.

Den mirakulösa strulresan till Cambridge, del 5 och avslutning.

Puntandet på floden Cam förtjänar också sin utläggning. Man ska inte sätta ner staven framför sig. Då riskerar man att tappa farten och bli där. Man ska inte heller trycka ner staken i botten, för då riskerar den att bli där. Man ska inte heller släppa ner staven från så hög höjd som möjligt, för då får man aldrig upp den igen. I stället ska man lätt släppa ner staven så fort man fått den ovanför ytan och sedan kvickt dra upp den igen så fort man satt fart.

Olika nationaliteter betar sig olika vid puntning i Cambridge. Amerikanerna ställer alldeles för många frågor. "Går den här kanalen runt hela staden?" - Det är ingen kanal utan en flod, och om man far ner måste man fara upp igen. "Ser man alla collegen från floden?" Nej, man ser bara de tio främsta av trettio. "Hur lång tid tar det att se de tio collegen?" Två timmar. "Två timmar för att se tio colleges? Nej, det har vi inte tid med," och så går amerikanerna.

Tyskarna har en helt annan förfaringsmetod. En grupp tyskar har alltid en ledare, och det är han som sköter allt för de andra dumkopfarna. När han fått veta allt om puntning ger han de andra en utförlig lektion i hur det går till. Sedan stiger alla i punten, och när ledaren säger: "*Setzen!*" så sätter sig alla tyskarna ner samtidigt. Sedan går resten till i samma goda perfekta ordning.

Fransmännen är helt annorlunda. De har ingen ordning alls och kan inte mottaga instruktioner utan måste göra allt som de själva vill. De vill inte ens ha någon puntningspåle utan vill bara använda små paddlar. Man kan sedan tänka sig deras puntningsresa under stor oordning, alla paddlande åt olika håll samtidigt, den långsamma farten och den bristfälliga styrningen. De brukar förorsaka trafikförstoppningar på floden när deras punt lägger sig på tvären vanligen mitt under någon bro där de inte kan få någon hjälp från land.

Italienarna har helt andra problem. Deras damer har vanligen mycket stora klänningar och andra ömtåliga och opraktiska kläder utom att de har skor med väldigt höga och smala klackar, vilket medför att det tar en oändlighet innan de kommer till rätta i punten. När de äntligen kommit på plats har det gått så mycket tid att det är lika bra att de genast försöker ta sig i land igen, då det säkerligen kommer att ta lika mycket tid som det tog för dem att komma på plats i båten, om den inte ska kapsejsa. Detta är italienarna räddast för av alla av kanske relevanta skäl - en punt är mycket smalare än en gondol.

Kort sagt, det är kanske bäst att överlåta puntandet åt en erfaren engelsman, som vet hur enkelt det är.

Kvällen tillbringades i angenämt sällskap av unga studenter på en pub vid floden. Där fanns både tyskar och fransoser, en Aurelio från Catania, en grek och andra från både Canada, Amerika och Australien. I Cambridges tungt varma sommarklimat blir man bara törstigare av att dricka, varför man kan sitta på en pub hur länge som helst och varför stängningsdags klockan elva i de flesta fall är alldeles för tidigt.

Återstod problemet med återresan. Det enklaste hade varit att boka om biljetten till söndagen, då det skulle avgå en båt till Göteborg. Emellertid skulle min vän resa bort på lördag, varför jag var hänvisad till fredagsbåten till Esbjerg. I så fall, om jag tog den, skulle problemet återstå att ta sig från Esbjerg till Fredrikshavn (32 mil) med cykel för att sedan ta färjan till Göteborg. Det fanns knappast något alternativ.

Cykelturen från Cambridge till Harwich avlöpte utan svårigheter. Efter frukost på stationen tog det bara tre timmar att cykla de åtta milen till Colchester. Vinden var gynnsam tills jag nådde Halstead två mil från Colchester, och efter en välbehövlig lunch med vin i Colchester under en timme återstod de sista tre milen till Harwich. Motvinden var då besvärlig, varför turen tog 1 1/2 timme.

Det var melankoliskt att lämna England. Den stora depressionen är betydligt mera märkbar i England (med 2 miljoner uteliggare och hög arbetslöshet) än i Skandinavien. Det kan inte hjälpas, men denna depression grep mig och blev jag delaktig i inte minst genom mina egna engelska missöden: rent praktiskt blev resan en total katastrof. Att komma fram till Cambridge som tiggare gick väl an en gång, men att dessutom behöva återvända dit som tiggare en andra gång var för mycket. Till detta kom Scandinavian Seaways märkliga behandling av mig. När jag missat båten till följd av ett försenat tåg blev jag helt värdelös i deras ögon. De gav mig en ny biljett till Esbjerg men vägrade ge mig hytt och tvådde sina händer med att ge mig så mycket hjälp att de föreslog att jag från Esbjerg skulle ta mig hem till Göteborg med egna medel, fastän de visste att jag var utan pengar. Deras hantering av mitt fall var fullständigt cynisk och gick bara ut på att bli av med mig. Att jag redan betalat full återresa ända till Göteborg med hytt betydde ingenting då att ett försenat tåg lett till att jag missat båten inte var deras fel.

I kontrast mot detta står Cambridges underbara värdskap och den behandling jag fick där. Jag var som en son i huset för den staden. Jag träffade bara underbara människor, och hela existensen där var som en fullständigt molnfri himmel. Desto mera synd var det att jag inte kunde stanna ända till söndagen.

Men hur mycket värre blev det inte just därför att både behöva komma och återvända till Cambridge som en tiggare. Man måste ju känna sig fullständigt misslyckad, och emedan ett sådant dubbelt resehaveri aldrig hänt mig tidigare på någon resa måste ju mitt självförtroende få ett rejält avbräck.

Emellertid måste man framhålla en sak: allt var inte Scandinavian Seaways fel. De hade haft en besynnerlig otur hela sommaren. När deras flaggskepp "*Princess of Scandinavia*" togs ur trafik och lades på varv i Norge var detta bara inledningen. Många bilister till England anmodades ta bilen till Norge för att där embarkera på färjan till England. Då välte båten på varvet och fick fördubblade skador. Många Norgedirigerade bilister till England fick inte veta det förrän de kom fram till det norska varvet. Efter många om och men blev "Prinsessan" reparerad men måste sedan ändå gå med reducerad fart.

Jag följde ju med detta skepp till England och måste framhålla att det var den underbaraste sjöresa jag gjort. Maten ombord var ypperlig, man dränktes inte av

högtalaroljud överallt utan kunde få vara i fred på flera ställen, ordningen och snyggheten var påfallande, och i vissa restauranger fick man inte komma in utan skor på fötterna eller i T-shirt. I jämförelse med exempelvis Finlandsbåtarna, med deras zigenarläger ombord, kvarliggande spyor på varje offentlig toalett, ett nattliv som ständigt bara urartar mer och mer, ett busliv utan gränser med risk för stölder och trakasserier, och så vidare, var denna båt exemplarisk. Alla hyttplatser var upptagna, och inte en enda slarvade under natten utom inne på barerna, där det ju liksom ändå hörde till saken.

På Danmarksbåten till Esbjerg var det annorlunda och mer snarlikt Finlandsbåtarna med stökigt nattliv, många golvslaggare, högtalare i precis varje hörn av båten så att man inte fick vara i fred någonstans, och betydligt sämre klass och standard. "*Dana Anglia*" hette båten.

Det kritiska momentet skulle uppstå i Esbjerg. Hur ta sig från Esbjerg till Fredrikshavn? Jag fick tips om en gulgrön buss 100 meter från terminalen bortom alla andra bussar. Min första lättnad var att den tog cyklar. När konduktören kom för att sälja biljetter förklarade jag exakt min situation för honom och presenterade mitt resebevis från Scandinavian Seaways med betald tur- och returresa Göteborg-Harwich inklusive cykel. Han behöll resebeviset och tog ingenting betalt. Vid Ålborg fick jag det tillbaka. Därmed sparade jag 240 danska kronor.

Nu är Scandinavian Seaways ett danskt bolag, och jag måste säga att den fria bussresan som Danmark bjöd på kompenserade alla tidigare förnedringar.

Dock måste man förundra sig över hur lätt det var i Danmark som hade varit så omöjligt i England. I Danmark släpptes jag på en fri bussresa genom hela landet (32 mil) nästan med honnör, medan i England alla tänkbara hinder lades som barrikader på varandra för min avresa. Det finns ingen logisk förklaring till detta men kanske en metafysisk: England verkar inte ha velat släppa mig ifrån sig.

Även på färjan till Göteborg hade jag kunnat komma med gratis om jag inte varit naiv och trott att jag behövt ett boarding card för att köpa min obligatoriska sherry. Den danska bussen släppte mig ombord utan boarding card, men genom att jag gav mig till känna måste jag lösa biljett. Senare visade det sig att det inte behövdes något boarding card för att köpa ens den finaste sherry.

Därmed avslutar vi Cambridgeresan med en lämplig hyllningsdikt, och i nästa nummer fortsätter beskrivningen av "En kul turrea".

Cambridge

Välsignade lärdomsstad, tack för din fullkomlighet.
Du är hjärtat av all tolerans och högt spirande tankefrihet.
Medan Oxford tenderar att mera studera sig själv, sin förträfflighet
och därmed i narcissistisk introversion gå mot självgodhet
strävar du, Cambridge, beständigt bortom dig själv och din härlighet.
Allt vad du redan har åstadkommit, med Milton och Newton, din skönhet,
med Rutherford, Maxwell och Hawking och andra i underbar talrikhet,
bortser du från för att hellre bemöda dig om ständig kontinuitet
och bekymra dig om världens framtid och välfärd för hela vår mänsklighet.

Oxford begrundar sig själv och förkovrar sig genom sin burgnare storhet,
där finns en solidare basis för rikedom och monopolvetenskaplighet,
medan du hellre studerar och utforskar gåtor bortom alltings möjlighet
med mänskliga resultat, såsom upptäckten av svarta hål bortom alltings orimlighet.
Tack, Cambridge, för att du har adopterat mig. Det är en ära som känns som en
gränslöshet.

Svallvågor av Darjeelingkonferensen

Brev från Kina

"Kim har vänligen vidarebefordrat din engelskspråkiga tidskrift genom specialleverans, alltså smuggling. Tidigare har han vänligen vidarebefordrat dina vänliga tankar i min fångenskap. Denna var dock inte så farlig som man hade kunnat vänta sig. Jag blev noggrant förhörd och hållen i fängelse för några veckor men aldrig torterad. Sedan dess har jag varit övervakad. Det är alltsammans. Jag förlorade aldrig kontakten med våra gemensamma vänner. Av naturliga skäl kunde jag inte resa till denna Darjeelingkonferens. I stället lyckades jag sända några andra. Dessa fick lämna Kina på villkor att de ställde upp som "spioner" i Darjeeling, Indien och vid denna konferens. De beviljades resetillstånd till Darjeeling av de indiska myndigheterna emedan dessa informerats om att de skulle tjänstgöra som förrädare av Kina. Det är det vanliga asiatiska schackspelet med dubbelspioneri och tredubbelspioneri för hela slanten. ("*double crossing and triple crossing all around*").

Mitt skäl att skriva till dig är att du har publicerat Johannes farliga brev om Khampas. Han vet var jag står, och jag måste låta dig veta det också. Detta är ett mycket svårt problem för Kina.

Problemet natur är dock inte lätt att definiera. För att kunna klargöra saken måste jag gå till grunden för det hela.

Naturligtvis var Ordförande Maos annektering av Tibet 1950 olaglig. Huvudfelet i den kinesiska debatten om Tibet är, att Kina fortsätter att ignorera historiska fakta, vilket får henne att förneka att Tibet någonsin var självständigt. Historiskt faktum är att Tibet var självständigt från alla andra närhelst det kunde. Men när Kina en gång har uttalat en lögn måste hon vidmakthålla den i enlighet med dogmen om hennes ofelbarhet. Kina kan inte ha fel. Det är det största felet med Kina.

Mot ockupationen av Tibet protesterade varken Tibet, Indien eller England. Alla accepterade den och även Tibet. Dalai Lama välkomnade kinesisk inblandning emedan Tibet låg efter i utvecklingen, engelsmännens stöd hade försvunnit i och med att de blev utkastade från Indien, och indierna kunde inte ens kontrollera sitt eget land. Så fort Indien fick sin självständighet använde hon denna till att kriga med Pakistan. Jag håller fullständigt med om Johannes åsikter beträffande den tragiska upplösningen av det Brittiska Imperiet.

Problemet i Tibet började 1956 när Khampas gjorde uppror. Om Tibet hade slagit vakt om freden och vidmakthållit sin kloka antivåldsdoktrin (den samma som Gandhis) hade det troligen aldrig blivit några problem. Khampas uppror tvingade kineserna till att bli tyranner.

Det hade kunnat gå bättre om Dalai Lama hade stannat kvar i Lhasa. Hans flykt utgjorde kronan på hans omogenhet och feghet, och med att överge Tibet ruinerade

han politiskt och offrade han sitt hemland med att förneka sitt ansvar. Det var en synnerligen traumatisk kris. Med att ge upp inför Khampas och överlämna sig i deras händer övergav han den pacifistiska visdomens sak för det tragiska våldets sak. Vi vet inte vad som hade hänt om han stannat kvar, men att fly var avgjort mera desperat än klokt.

Detta var vändpunkten i Ordförande Maos karriär. Från och med denna kris förändras han från en god ledare till ett vilt monster av omänsklig grymhet. Han uppmuntrar kritik mot regeringen bara för att få fast sina kritiker och eliminera dem. Han förnekar sin industrirevolutions fiasko, och för honom är 45 miljoner olycksfall bara en handfull stoft. Men ju mera omänsklig han blir, desto mera rädd blir han samtidigt. Men han har ingen kvar i Kina att frukta, utom alla de som besitter mer vishet än han själv. Detta är traditionalisterna, buddhisterna, taoisterna, konfucianerna. Så lägger han ner sitt livs största ansträngning på att försöka förintada det förflutna och all vishet i Kina genom kulturrevolutionen, den största mänskliga katastrofen sedan det andra världskriget och, liksom det andra världskriget, anstiftat bara genom en enda människas vanvett.

Att genomföra denna förintelse mot även en annan nation, ett annat folk, en annan kultur som Tibets, och att därigenom förstöra den mest känsliga och välbevarade av antika civilisationer totalt, måste naturligtvis betraktas som något för evigt oförlåtligt. Men Khampas eliminerades inte bara av kineserna. Johannes nämner president Richard Nixons ansvar, men denne var inte ensam. Alla hjälpte till i förintelsen av Khampas, Tibets enda försvarare. Saken ordnades praktiskt av utrikesminister Henry Kissinger, som också såg till att de kristna på östra Timor uppslukades och offrades av Suhartos totalitära regim på Indonesien. Till och med Dalai Lama bistod i förintelsen av Khampas. Den avslutande striden ägde inte ens rum i Tibet. Nepals regering fick påtryckningar från Dalai Lama, Indien och Henry Kissinger för att genomföra den slutliga operationen att utplåna Khampas från deras fäste i Mustang i norra Nepal. Idén var Nixons. Frihetskämparna måste offras om det skulle kunna bli en god affär med Kina. Och de offrades till sista man. De som inte försmäktade ihjäl i nepalesiska fångelsehålor flydde tillbaka till Tibet där kineserna avrättade dem.

Kinas problem är att Khampas rider fortfarande. När Kina invaderade Tibet visste de inte vad för slags land de invaderade. De bedömde saken materialistiskt och strategiskt och ignorerade alla spöken. Dessa spöken har förökat sig på det mest förskräckliga sätt.

Du förstår, man blir inte av med folk med att eliminera dem. Vad som händer är att de blir förflyttade in i en tidlös zon. Denna tidlöshetens zon ligger utanför historien och kan inte lokaliseras. När du en gång har förflyttat någon till denna zon slipper du honom aldrig. Han kommer att gnaga dig i ryggen i evighet, och du kan inte nå honom. Detta är problemet med Tibet för kineserna.

Khampas rider ännu omkring. Kineserna har gjort ett ordentligt arbete i att utrota dem till sista man, men desto mer rider de fortfarande emot kineserna. Ett spöke är mycket svårare att bekämpa än levande människor.

Du ser vad som pågår i Kina idag. Det är en skenande karusell där alla de svindlande förtjänsterna i världens största svindel bara försvinner i en ständigt accelererande inflation. Glöm Peking. Deng Xiaoping är redan en mumie, påstår kineserna. Ingen tror på kommunistpartiet längre. Detta har försvarat sig med att rikta ett varnande finger mot det demokratiska Indiens förkrossande fattigdom, men sakernas tillstånd kan bli ännu värre i Kina än i Indien.

Kinas generösa slagord idag är att allt är möjligt och tillåtet i Deng Xiaopings Kina - utom illojalitet. Detta är naturligtvis skattretande. Den enda lojalitet som någonsin fanns i Kina var hyckleri, och idag är den lögnen större än någonsin. Blåsan måste spricka - och den resulterande syndafloden kan betyda räddning och pånyttfödelse för Tibet, Buddhismen och Taoismen.

Doktor Sun, numera residerande i Chungking."

(Doktor Sun har tidigare förekommit i *Fritänkare* nr 17 och 22.)

Förspel och efterspel

Varför blev inte konferensen i Kathmandu? Det var meningen att den skulle ha ägt rum där, och vi var inställda på att resa dit - vi hade redan ett visum. I sista ögonblicket meddelades det att planerna ändrats och att det i stället skulle bli Darjeeling, på grund av valoroligheter i Nepal vars konsekvenser inte kunde beräknas. Som bekant vann kommunisterna valet medan konferensen i stället pågick ostörd i Darjeeling. Bara därför stannade vi hemma. Vi hade redan förhandlat om en flygbiljett tur och retur till Kathmandu för bara 5100 kronor.

Doktor Sandy tog omedelbart kontakt när han tagit del av vår senaste försändelse och krävde att få en förklaring till punkt 3 i Darjeelingdeklarationen, detta märkliga buddhistiska ställningstagande i Aidsfrågan. Vi tog genast kontakt med Kim och framförde doktor Sandys krav. Kim kom med en förklaring. Den var inte bara ekonomisk.

Det har länge varit känt att ett stigande antal U-länder helt enkelt inte har råd att bekämpa Aids. Dessa länder är vanligen överbefolkade varför de snarare har råd att förlora några miljoner sjuka människor än med att vårda dem tills de dör ändå. Men det är inte detta som skrämmer buddhisterna.

Buddhisterna i Darjeeling har sett hur Aidsfrågan i väst har antagit ständigt växande ekonomiska proportioner så att aidsläkare lugnt kan räkna med att få ständigt större ansvar över ständigt fler patienter och därmed även en ständigt växande budget. Detta medför en hårresande maktställning över liv och död med tills vidare en oundviklig död som garanti för ständigt ökande ekonomiska resurser.

Det är denna utveckling som buddhisterna i Darjeeling tror att är fel. Framför allt i Indien har talrika icke-medicinska metoder försökts mot Aids med delvis fantastiska positiva resultat. Buddhisterna tror mera på en sådan väg i bekämpningen av Aids än på att förlita sig på enbart bromsande mediciner med brydsamma bieffekter, åtminstone så länge det ännu inte finns något effektivt vaccin, och vägen till ett sådant verkar fortfarande vara en lång uppförsbacke utan synligt krön.

Doktor Sandy har accepterat denna förklaring och begrundar den som bäst.

Tibets hjältar

Det finns några personligheter i Tibets historia som är omöjliga att bortse ifrån och som dessutom är av intresse även utanför Tibets gränser. Kina har ett fåtal sådana personligheter. Det är Konfucius och den betydligt mer intressante och

universalistiske men helt anonyma Lao-Tse, som båda överflyglas i betydelse av den indiske Buddha. Så har vi den förskräcklige kejsaren Shih-Huang-Ti, en kinesisk motsvarighet till Ivan den Förskräcklige fast värre, som inte bara nöjde sig med att offra en femtedel av Kinas befolkning i projektet att bygga den Kinesiska Muren utan som också var den förste i en lång rad av kejsare som i ett fåfängt försök att få historien att börja med sig själva vinnlade sig om att förstöra all föregående kinesisk litteratur. Bokbål har flammade i Kina sedan dess (300-talet före Kristus) med jämna mellanrum, och den senaste som försökte stryka ett streck över all tidigare kinesisk historia var Mao Zedong, som fortfarande hyllas som landsfader 18 år efter sin död efter en regering som vållat Kina större skador än någon tidigare i Kinas långa historia.

Ämnet är encyklopediskt i dumhet, dårskap, katastrofer och missgrepp, det är ett perpetuum mobile av fiaskon som alla beror på det obotliga tyranniet, där ingen tyrann under 3000 år någonsin velat lära sig något av föregångarens misstag utan hellre konsekvent försökt dölja dem under en ständigt gropigare matta. Kinas historia består sedan inte av personligheter utan av dynastibeteckningar. Ingen enskild kan ställas till ansvar för Kinas historia, och dynastierna är för omfattande och komplexa för att kunna utredas närmare. Allt förlorar sig och drunknar i detta ansvarslösa människohav av anonymitet.

Motsatsen är förhållandet i Tibet, där folket består av personligheter och har utvecklat en högre personlighetsrespekt än någon annanstans på jorden efter Egyptens Faraoners glansdagar. Redan 700 år innan Dalai Lama-ämbetet etablerades framträder den väldigaste personligheten i Tibets historia, kung *Srongtsen-Gampo*, Tibets 33:e konung, som regerade 617-649, ungefär samtidigt som sagans kung Arthur i Cornwall. Denne kung var inte bara en erövrare utan en organisatör och en administratör jämförbar med kejsar Augustus och Karl den Store. Han införde Buddhismen i Tibet och förankrade Tibet kulturellt som en bro mellan Indien och Kina främst genom sina båda älsklingshustrur, den ena från Nepal och den andra från Kina. Liksom Augustus är han bara den som introducerar landets storhetstid, som liksom Roms sedan varar i omkring 200 år. Han inför även den tibetanska skriften, som är en bearbetning av sanskrit, bestående av bokstäver som skrivs från vänster till höger. Under hans tid får Tibet en omfattning av omkring 4 miljoner kvadratkilometer och sträcker sig från Afghanistan över Mongoliet ner till det kinesiska låglandet och över Nepal och nordöstra Indien ända ner till Indiska Oceanen.

Vår näste store tibetanske personlighet är *Padma-Sambhava*, en indisk buddhistmunk och mästare, som av kung Trisong-Detsen inbjuds till Tibet för att skapa ordning i den tibetanska religionen. Han grundar det första stora tibetanska klostret Sam-Ye vid Brahmaputras norra strand sydost om Lhasa år 779, och därmed är det tibetanska klosterväsendet instiftat.

Dock består Tibets historia inte alls av bara helgon och ädla kungar. Dess kanske mest dramatiska episod infaller, när den onde kung *Lang-Dharma* tycker att buddhismen har gått för långt och beslutar sig för att utrota den 836-842. En munk tycker då att kungen går för långt med sina förföljelsemetoder och beslutar sig för att göra något åt saken med att ta lagen i egna händer. Han färgar sin häst och sina kläder kolsvarta, beger sig till kungens närhet och skjuter ihjäl honom med ett välriktat skott från sin pilbåge, flyr och tar sig osedd genom floden, varvid färgen från hans kläder och häst tvättas av och både hästen och han själv blir vita - ett

perfekt kamouflage när han flyr till klostret Yerpa, då alla sett mördaren vara kolsvart och hästen också. Eremiten-mördarens namn var Lhalung-Pa.

Den kanske mest intagande och sympatiska av alla Tibets personligheter är skalden och mystikern *Milarepa* (1040-1123) som för ett kringflackande liv som diktare och eremit och blir mest beryktad under sin verksamhet vid det heliga berget Kailas och i sin grotta närmare Mount Everest, där han diktar sitt största epos. Han om någon talar direkt från hjärtat av Tibet till alla tider och alla människor.

Marco Polo kom inte till Tibet utan passerade genom södra Turkestan via staden Khotan för att sedan norr om Koko Nor följa Huang Ho ner till Kina. Däremot hävdar tibetaner i Tibets västligaste utkanter i Ladakh att Alexander den Store byggde en bro där. Även Julius Caesars rykte lyckades flyga ända till Tibet i sagans form för att där utgöra en odefinierbar stomme i det väldiga eposet om hjälten Gesar.

En annan viktig munk vid sidan av Milarepa är *Atisha*, också från Indien, som dog 1055 efter att bland annat ha grundat det nästäldesta av de stora klostren i Tibet, Reting, nordost om Lhasa.

På 1200-talet blir Tibet politiskt mycket intressant genom mongolkejsaren Kublai Khans stora intresse för tibetansk buddhism. Djingis Khan omfattade islam, men genom *Kublai Khan*, också kejsare av Kina, uppstår den djupa allians mellan tibetansk och mongolisk buddhism som består ännu idag. Det är Sakya-sekten (med huvudsäte i Sakya i sydvästra Tibet) som dominerar Tibet vid denna tid. Det första Mongoliet gjorde efter införandet av demokrati i landet för några år sedan var att återinföra buddhismen som statsreligion, vilket Kina ännu inte har gjort.

Sakyaklostret grundades 1073, 1179 grundas Tsurpuklostret där den första reinkarnationstraditionen med Karmapa uppstår, 1189 grundas det anrika klostret Drigung Ti (mellan Lhasa och Reting), och denna enorma medeltida utveckling av klosterväsende och buddhism i Tibet kröns sedan med *Tsongkhapas* verksamhet, som levde 1357-1419. Han är den store förnyaren av buddhismen i Tibet och grundar Gelugpa-orden, som sedan blir Tibets mäktigaste. Den förste Dalai Lama uppstår i dess hägn (1391), och de tre stora Gelugpa-klostren kommer sedan till under 1400-talet, Ganden ("det lyckliga") 1409, Drepung ("rishögen", alltså "det rika") 1416, och Sera ("rosengården", alltså "det vackra") 1419. Dalai Lama betyder "ocean av vishet" och är en titel som först förlänades Gelugpa-ordens högste abbot av Altan Khan i Mongoliet 1543.

Den främste av dessa första Dalai Lamas var *den femte* (1617-1682), som byggde Potala (1645-94) och upprättade Panchen Lama-ämbetet i Shigatse i klostret Tashilumpo. Hans tid dominerades av svåra kriser som han dock kunde resa landet ur med mongolernas hjälp. Den sjätte Dalai Lama var en libertin, poet och fruntimmerskarl. När han störtas 1706 tar Manchu-dynastin av Kina över kontrollen av Tibet, och den sjätte Dalai Lama dör i fångenskap på väg till Kina året därefter. Först från denna tid kan Kina sägas ibland ha dominerat Tibet, och politiskt blir Tibet under de två följande århundradena föremål för dragkamp mellan först Kina och Mongoliet och senare även mellan England och Ryssland.

De första européer som kom till Tibet var jesuiter. Ippolito Desideri och Manuel Freyre kom västerifrån 1715 och var de första västerlänningar som såg Kailas. De fick missionera i Tibet och till och med bygga en kyrka, som inte längre finns kvar, tills de återkallades av påven 1721. Det kom fler jesuiter så småningom, främst *Abbé Huc* i början av 1800-talet, som skrev en klassisk reseberättelse om sina intryck av landet, och så småningom hittade även engelsmännen dit. Den mest iögonfallande av de första var veterinären från Lancastershire *William Moorcroft*, som var mycket av en

äventyrare och fantast. Han hade en passion för hästar och hade vilda planer på att importera rashästar från Turkmenistan ner till Indien, vilket föranledde honom att våga en expedition genom Tibet för att öppna och kartlägga lämpliga vägar. Här börjar Tibetromantiken med spioneri och förklädnadsbestyr med ogiltiga papper på flykt från alla och ofta slutande med katastrofer, som utmärker de flesta européers bestyr i Tibet under hela det romantiska 1800-talet. Det var ryssar som man spionerade på, men man tycks aldrig ha lokaliserat en enda. Moorcroft kom fram till Manasarovar och Rakkas Tal och tycks ha intresserat sig mycket för att utreda huruvida Ganges, Indus och Brahmaputra hade sina källor här eller ej. Han fann den lilla kanalen mellan de båda sjöarna och sedan Sutlejs utlopp ur Rakkas Tal men fann denna sjö farlig och förrädisk då en del av hans jakar gick ner sig i träsket runt omkring den. På grund av förlusten av sina jakar måste han återvända till Indien, råkade så illa ut för nepaleser då han reste under förklädnad och med falska papper och kom med sina fantastiska centralasiatiska projekt omsider även i onåd hos brittiska regeringen. Han lär ha dött 1825 i misär, men jesuiten Abbé Huc såg honom i Lhasa följande år, där han sedan enligt sägnen levde i tolv år till innan han återvände till Kailas och Ladakh. Romanen om denna hästälskande veterinärs karriär från himlastormande pionjär vid Kailas 1812 till legendarisk pilgrim med diffust slut väntar ännu på att bli skriven.

Engelsmännen i Tibet under 1800-talet rör sig sedan längs skalan från romantiska idealister med fantastiska projekt till rena busar och odrägliga översittare, som knappast gjort annat i Tibet än pryglat lata tjänare och råkat illa ut. Löjtnant *Henry Strachey*, som var vid Kailas 1846, var dock en god tecknare och kunde i viss mån göra landskapet någon rättvisa. Han ansåg att det heliga berget gjorde sig bäst från Rakkas Tal och kunde aldrig se sig mätt på omgivningarna. Hans bror Richard gjorde den första geologiska expeditionen till Tibet två år senare.

Problemet med *Sven Hedin* var hans fåfänga och egenkärlek. Han var kanske den främste Tibetresenären någonsin, men han hade svårt för mänskliga relationer och bedrog ofta sig själv. Han var en lika superb geograf som urusel diplomat. Till fiender fick han inte bara August Strindberg utan hela den engelsk-talande världen, när han tog ställning för Kaisern i första världskriget och sedan, liksom den mer patetiske Knut Hamsun, till och med för Hitler mot världen i det andra. Det är svårt att fatta att en så duktig forskningsresande samtidigt kunde vara så urbotad dum på andra områden.

Han motarbetades inte alls av engelsmännen från början. Tvärtom. Han hade mycket gott stöd från män som Kitchener och Younghusband i Indien. Hans problem med England uppstod när han inför det Geografiska Sällskapet i London skulle hävda att han upptäckt vad han upptäckt och få äran för det. Geografiska Sällskapet i London hade redan en lång tradition bakom sig av att motarbeta och ifrågasätta alla som påstod någonting, från Burton och Speke till Stanley och Scott, och de såg inte varför Sven Hedin skulle utgöra något undantag. Så även Sven Hedin blev manglad och grillad i London, och det förlät Sven Hedin aldrig det Brittiska Imperiet. Han hade nämligen verkligen fel i vissa av sina slutsatser, men det kunde han aldrig medge själv.

Younghusband-expeditionen mot Lhasa blev beryktad för sin slagkraft och brutalitet när den med moderna maskingevär mejade ner tusentals tibetaner beväpnade med antika vapen på vägen mot Lhasa. Avsikten mot Tibet var dock den bästa tänkbara - att förhindra att Kina eller Ryssland skaffade sig monopol. Emellertid hade även den heroiska Younghusband-expeditionen sina baksidor - när

de stolta grant klädda brittiska militärerna skulle upp till Potala för att få sina handelsprivilegier undertecknade var det kallt i september med hal is på trapporna. Som dessa trappsteg är ganska långa var det svårt för officerarna att långsamt staga sig upp, även om det gick. Däremot var det värre att efter ceremonierna ta sig ner igen. Då halkade officerarna och rutschade omkring åtskilliga hundratals trappsteg åt gången medan alla klostrets munkar stod ovanför och omkring och höll på att skratta ihjäl sig. Peter Fleming, Ian Flemings bror, har skrivit en häftig bok om denna käcka expedition.

En mycket originell dam har också gästspelat i Tibet. *Alexandra David-Néel* (1868-1969!) var operasångerska med många firade triumfer som sådan främst i rollen som La Traviata på operan i Hanoi bakom sig, när hon 50 år gammal fick för mycket svaj på rösten, fick nog av de tomater som slängdes på henne för att hon sjöng falskt och beslöt att kurerat sina pensioneringsångestdepressioner med att resa till Tibet. Det visade sig att detta var det klokaste hon hade kunnat göra. Som Tibetresenär blev hon ännu mera ryktbar än som operaprimadonna genom de böcker hon sedermera gav ut och arbetade vidare på ända till sin död som mer än bara 100-åring. Lägg till detta hennes lilla späda gestalt, hon var bara 1,56 meter lång, och man har en av världens otroligaste kvinnor genom tiderna framför sig.

Hon tillbringade årtal med att vandra omkring i Tibet och samla intryck. Hennes första bok, "En parisiskas resa till Lhasa", den mest kända, är inte så märkvärdig, men i den följande, "Bland mystiker och magiker i Tibet", närmar hon sig pudelns kärna, och denna bok kommer att stå sig för alla tider. Den första är mest som en introduktion, även om hon måste färga hår och förklä sig för att kunna prestera den äkta äventyrsstämningen, men i den andra kommer hon till saken.

Hårfärgning och förklädnader hörde även till österrikaren *Herbert Tichys* nödvändiga förberedelser när han började resa till Tibet på 30-talet. Han var geolog och mest intresserad av bergsbestigning, men han blev den förste som kunde förmedla Tibet till omvärlden genom fotograferingskonstens tekniska framsteg. Han har alltid återvänt till Himalaya, bestigit nya berg och utgivit nya bilderböcker, men hans kanske främsta insatser har varit i västra Nepal.

Hans landsman *Heinrich Harrer* måste sättas i främsta rummet när det gäller västerlänningar i Tibet. Hela hans tibetanska livsgärning andas en oemotståndlig friskhet genom de underbara böcker han skrivit om sitt land och sina direkta relationer med Dalai Lama och dennes familj. Heinrich Harrer är ett måste för alla Tibet-intressenter. Vi har ännu inte kommit över hans senare bok, "Återkomst till Tibet", från 1983.

I samma främsta rum måste man också ställa italienaren *Giuseppe Tucci*, den kanske främsta av alla tibetologer. I motsats till Sven Hedin hade denne man en märklig förmåga att kunna bli bästa vän med vem som helst. Alla dörrar öppnade sig för honom vart han än kom, han hade aldrig problem med dokument eller myndigheter, han kunde samla föremål obehindrat från vilka heliga platser som helst, och som vetenskapsman var han inte bara ytterst minutiös och noggrann utan dessutom den yttersta pietetsfullheten själv. Hans orientaliska institut i Neapel var länge Europas högst ansedda. Det togs senare över av den andre store italienske orientalisterna *Fosco Maraini*, men efter dennes tid har det förfallit. Tucci var nog den förste Tibetresenär som inte behövde fuska sig fram - och den mänskligt smidigaste. Min fars kvinnliga kusins make i Verona är själv något av en tibetolog och har alla Tuccis och Marainis böcker - utom många andra. Tibet är vårt kanske största gemensamma intresse.

Lama Anagorika Govinda föddes i Sachsen 1898 men hade en moder från Bolivia. Hans antagna namn "Anagorika" betyder den hemlöse. Han blev den kanske främste av alla pilgrimer i Tibet. Hans underbara bok "De vita molnens väg" har tidigare behandlats, en utsökt finkänslig skönhetsupplevelse och unik som sådan - det finns ingen liknande bok om Tibet, och den är egentligen ensam i sin egen genre.

Främst bland Kailas-kännare måste man dock sätta en indier, Swami Pravananda, troligen jämnårig med Anagorika Govinda, som tillbringat längre tid och gjort utförligare studier av Manasarovarområdet än någon annan. Han reste dit första gången 1928, från 1935 gjorde han det årligen, ibland har han stannat där mer än året runt, han har gjort 23 pilgrimsvandringar ("*parikrama*") runt Kailas och 25 runt Manasarovarsjön men bara en runt Rakkas Tal. Hans bok är full av oumbärliga kartor över området med dess detaljer och riktar sig enbart till pilgrimer. Han levde ännu 1976, då någon hade träffat honom, men lär sedan ha försvunnit någonstans i gränstrakterna mellan Indien, Nepal och Tibet.

Alla dessa hör till tiden före kinesinvasionen. Ingen tillåts besöka Tibet utifrån efter 1950 - utom pålitliga kinestrogna lakejer, som madame Han Suyin, Tore Zetterholm och Jan Myrdal. Först efter 30 år öppnas landet på nytt, och då är landet helt förstört. Av cirka 6200 kloster finns det bara ett tiotal kvar, och av en halv miljon munkar finns det bara drygt 1000 kvar. Alla resenärer till Tibet efter 1981 vittnar om samma totalförstörelse och mänskliga räfst, så det är ingenting att tvivla på. Samtidigt vittnar många om att den tibetanska vänlighet, godmodighet och humor, som omtalats i alla skildringar före 1950, också den finns kvar. Världens vänligaste och gästfriaste folk hade efter sitt utståndna folk mord ändå bevarat sin folksjäl och börjat bygga upp sina mer än 6000 förstörda kloster igen från grunden.

Charles och Jill Hadfield tillbringade en vinter i Tibet 1987 som lärare och skrev en bok om sina nio månaders intryck av landet och folket, en mycket gripande och äkta bok, som kommer ganska nära Heinrich Harrers anda. Låt oss avsluta denna avdelning med att översätta ett avsnitt som belyser mentaliteten hos Tibets alltid största och främsta hjältar: tibetanerna själva. Det handlar om klostret Ganden, ett av världens största kloster före 1959, grundat 1409:

"Under striderna 1959 bombades klostret, och förstörelsen fullbordades under 60-talet. Inte en takbjälke eller vägg lämnades intakt, och vårt första skräckslagna intryck inför ruinerna var att klostret måste ha bombats av flygplan, för så total var förstörelsen. Senare fick vi veta att byggnaderna hade sprängts, yxor och släggor hade sedan använts, och de flesta av träbjälkarna, plankorna och pelarna fraktades ner i dalen för att användas till andra byggnader. Nu ser det ut som Warszawa vid andra världskrigets slut, en alldeles fruktansvärt beklämmande syn. Men kloster kan byggas upp igen i motsats till, som Mao menade, huvuden, som inte växer ut igen. Det värsta var inte själva ruinerna utan det våld och det hat som resulterat i förstörelsen.

Återuppbyggandet inleddes tydligen 1982 på tibetanskt initiativ, och den lastbil som den lokala befolkningen använde för transport av material var "den första privatägda bilen i Tibet". När vi först kom hit (för några år sedan) hade sju byggnader rekonstruerats. Nu är ungefär tio färdiga. I denna takt kommer det att ta tjugo år att restaurera alltsammans.

Ganden är idag en blandning av förflutna mardrömmar och drömmar om framtiden. Här liksom överallt annars är den stolthet som tibetanska ungdomar ådagalägger i att snickra, arbeta med lera, måla fresker och återuppbygga allt med

urgammal traditionell teknik och material underbar att se. De griper tag i din hand och drar iväg med dig för att du ska få se deras arbete. De lär sig de gamla hantverken och utför en religiös handling samtidigt. Något av det underbaraste vid vår senaste visit var den mottagning som munkarna ordnat för oss. Vi togs ytterst vänligt om hand, bjöds på smörte och visades omkring med utesäglig stolthet. Där var en underbar känsla av optimism mitt bland allt hamrandet och slamrandet, och vi fick en distinkt känsla av att något av det gamla Tibet trots de många och långa svåra åren ändå hade överlevt och sköt nu nya skott in i framtiden."

Senare hjältar i Tibet

Den trettonde Dalai Lama, Thupten Gyatso (1876-1933), den störste Dalai Lama sedan den Store Femte, ledde Tibet till en oinskränkt självständighet 1911, som engelsmännen garanterade, som varade ända till 1950. Han försökte även modernisera landet, men 1925 strandade dessa försök mot klosterordnarnas förnöjsamma konservatism. Han insåg faran med att Tibet inte gjorde något för att hänga med i den teknologiska galopp som gjorde ett Hitler-Tyskland möjligt, och förutsåg att Tibet med sin naturliga vänlighet och förnöjsamhet inte skulle skonas av en skenande tid som inte visste vad den gjorde.

Den fjortonde Dalai Lama, Lhamo Döndrub, som i sommar fyller 60 år, har haft en svårare ställning än någon tidigare Dalai Lama, då han som oinskränkt religiöst statsöverhuvud för sitt land och sitt folk med egna ögon fått bevittna den mest ohyggliga tragedi som någonsin drabbat hans land - den kinesiska förintelsen av Tibets religion, kultur och folk. Han var bara 15 år när Mao Zedong första gången lät invadera Tibet (i preliminär strategisk avsikt att med tiden placera ut kärnvapen), under åren 15-24 år måste han oavbrutet plågas av den påfrestande politiska nödvändigheten att finna en fredlig kompromiss och undvika blodbad i den ensidiga konflikten från kinesernas sida, vilket slutligen kröntes med totalt misslyckande när kineserna öppnade eld i Lhasa den 16 mars 1959 klockan 16.00, (två granater avfyrades från kinesernas läger utan någonsin förklarad anledning,) vilket tvingade Dalai Lama att fatta beslutet att gå i exil. Han har ständigt poängterat att beslutet var helt och hållet hans eget, ingen påverkade honom utom de rådande hopplösa politiska omständigheterna, och de Khampas som hjälpte honom fly ställde även upp av egen fri vilja utan att vara ombedda och utan att påverka honom.

Betraktad med västerländska ögon måste Hans Helighet Dalai Lama framstå som en fin hyper-intellektualist med utsökt finkänslighet. Hans extrema känslighet märker en besökare genast när han tar av sig sina berömda glasögon och blottar sin mycket skygga, sårbara och osäkra men samtidigt underfundiga och humoristiska blick. Som unik ledare för buddhismen i världen måste man säga att han hedrar sin religion och utgör en makalös prydnad för den. Inte ens påven når så högt i metafysik och ädelmod som denna personifierade höjd av tolerans, som menar att kineserna inte kan anklagas för sina brott, då i en diktatur bara de högsta styrande kan hållas ansvariga. Utvecklingen i Kina och dess ockuperade länder går dock mot att alla kineser i framtiden kan komma att betraktas ungefär som nazister - med undantag endast för flyktingar, Hongkongkineser och Taiwanesiser utom andra utlandskineser. Men kommunist-Kinas kineser har sorgligt överträffat Sovjetunionens stalinister i att kompromettera kommunismen för alltid.

Många menar att den kinesiska förstörelsen av Tibets kultur och civilisation ändå måste ha fört något gott med sig och pekar på de kinesiska sjukhusen, skolorna, vägarna och broarna. Tibet hade sin egen medicinalvetenskap och behövde inte få sitt huvudinstitut utbombat på Järnberget och ersatt med en vetenskap helt baserad på giftiga mediciner med skadliga bieffekter, något som Tibet varit befriat från tidigare. I de kinesiska skolorna tvingades tibetanerna mest lära sig kinesiska och kommunistisk propaganda och inte ens att skriva sitt eget språk, varför många vuxna tibetaner kan tala och skriva kinesiska men bara tala och inte skriva tibetanska. Vägarna byggdes för att transportera kinesisk militär. Över broarna, som bevakades noga med beväpnad vakt, släpptes bara kineser och inga tibetaner. Betalningen för dessa sjukhus, skolor, vägar och broar avkrävdes tibetanerna genom skatt. Det hör till saken att kineserna fullständigt förstörde den tibetanska ekonomin genom kinesiska inflationer. Summa: inget gott har kineserna åstadkommit i Tibet, och det goda som fanns där tidigare har de lyckligtvis misslyckats med att förstöra - om de dock lyckades till över 95%.

Det eventuella goda som denna förintelse åstadkommit får man söka efter i utlandet. Genom Dalai Lamas flykt 1959 exporterades tibetansk buddhism för första gången utomlands. Den har sedan gripit omkring sig överallt. I alla större städer i den demokratiska delen av världen finner man tibetanska centra. De som från kristendom och andra religioner konverterat till tibetansk buddhism är fler för varje år. Dalai Lamas påtvingade steg över tröskeln från Tibet till omvärlden har på längre sikt resulterat i ett religiöst jordskred över hela världen. Denna mentala jordbävning har pågått oavbrutet sedan dess och ständigt fördubblats i styrka, i synnerhet efter att den allomfattande förstörelsen i Tibet blivit känd för omvärlden under 80-talet.

Ett exempel är Thomas Löfström, svensk författare, ett typiskt barn av sin tid, uppvuxen under Vietnamkrigets 60-tal, då han tveklöst tog parti för Maos Kina och byggde barrikader i Paris. För honom var det en självklarhet att Mao och Kina hade rätt i Vietnam och att Amerika hade fel. Därför var det också en självklarhet för honom (som för så många andra) att Kina inte kunde ha fel i Tibet.

Hans besök i Tibet i början på 80-talet resulterade i en jordbävning för hans egen politiska livssyn. Han omvändes totalt till motsatsen av allt vad han hade varit, bara genom att få ta del av vad kineserna faktiskt hade åstadkommit i Tibet.

Andra lät sig dock aldrig duperas av Mao eller Kina ens under Vietnamkrigets dagar. Den som kanske kraftigast av alla vågade rikta sin udd mot det världsomfattande prokinesiska partiet just när Vietnamkriget var som mest vedervärdigt och vänstervridningen som populärast var *Michel Peissel*, den troligen främsta av alla tibetanska hjältar från västerlandet efter 1950. Genom att utsätta sig för de värsta tänkbara strapatser och politiska risktaganden kom han i kontakt med de mest avlägsna avkrokarna av Himalaya där ingenting förändrats och där motståndet mot Kina funnit sina sista fristäder, främst i Mustang i Nepal. Liksom Herbert Tichy är han en mycket framstående fotograf, hans främsta bok är väl "Konungariket i Himalaya" där han dokumenterar livet i Zanskar (bortom Ladakh i västra Tibet, i Indien norr om Kashmir), i Mustang i Nepals nordligaste utmarker, och i Bhutan. Han har levt med Khampas och lyckats fullborda den enda vederhäftiga dokumentationen av deras gerillakrig mot Kina 1956-74, även om slutet fattas, och detta är väl hans viktigaste bok. Han var en av de första västerlänningar som släpptes in i Bhutan (1970 efter tio års tidigare försök och väntan på tillstånd) och besåg sedan landet ordentligt med strövtåg rätt igenom under mördande strapatser. Ett av hans mera excentriska projekt var att bege sig upp genom Nepal till

Mustang på dess floder med svävare under ständiga motgångar, haverier och skeppsbrott. Trots detta hör han till de mest klartänkta Tibetresenärer som någonsin funnits, och vi måste få citera något av hans syn på Tibet och dess problem:

"Alltför många européer föreställer sig att tibetanerna är ett saktmodigt folk, ett släkte av enbart mediterande vishetslärare som sitter i avskild kontemplation i sina höga kloster. Denna felaktiga föreställning har sin grund i att man i västerlandet alltför mycket har riktat uppmärksamheten på de tibetanska munkarna och deras fängslande religion och inte på folket i gemen. Tibetanernas krigiska kynne döljs bakom denna ridå av religion. Hela den tibetanska lamareligionen och dess nästan totala dominans i landet får sin förklaring i folkets krigiska egenart: ett folk som detta måste ledas av präster som predikade fred. Krigiska raser, kristna såväl som muslimska, förenar ofta egendomligt nog stridslustnad med stark religiös tro. Stridslustnad och fromhet tycks över hela världen höra samman. Några av de största krigerna har utkämpats i kristendomens namn, och muslimerna har lagt under sig ett av världens största imperier. Och tibetanerna har i generationer legat i krig med de omgivande folken. Först på senare tid har de lagt ner vapnen och inte ens nu helt och hållet."

"Hur går då det kinesiska mönstret ihop med denna krigiska religiositet? Kinesernas dogmatiska ateism och materialism är ju motsatsen till hela mönstret. Kineserna har bara kunnat invadera och erövra Tibet genom sin numerära överlägsenhet - Kina har alltid enligt Mao haft råd att offra hur många miljoner människor som helst - och genom den totala centraliseringen - ett ord från Mao, och världens största ångvält satte i gång som sedan ingenting kunde stoppa. Men Mao är nu borta, den dogmatiska materialismen håller på att luckras upp, och om någon nu sätter in backen i ångvälden så kan den inte stoppas då heller."

Han är idag 57 år, och vi hoppas innerligt att han lever väl och har hälsan. Om någon som läser detta har möjlighet till någon kontakt med Michel Peissel, så ber vi om att få framföra en personlig och innerlig hälsning.

Vad som första gången förde Johannes B. Westerberg till Himalaya var ett rykte i ryska kloster om att det någonstans i något indiskt kloster i Kashmir skulle finnas ett manuskript som bevisade att Jesus varit verksam i Indien. Detta förde hans vägar för första gången till Indien, och även om han aldrig fann manuskriptet i fråga, övertygades han om att det faktiskt funnits men tyvärr bortförts av någon okänd resenär. Han blev såpass intresserad av landet och tibetanerna att han lärde sig hjälplig tibetanska för att underlätta sina forskningsstudier, och han blev kvar i landet tills vintern blev för svår. Han lovade sig själv att återkomma, vilket han sedan gjorde ett flertal gånger.

Hans attityd som religiös forskare är den absoluta motsatsen till Sven Hedins. Den drivande kraften bakom Sven Hedin var en omätlig ärelustnad och otillfredsställbarheten av ett grandios ego omåttliga aptit på att försöka bevisa sin egen förträfflighet. Han lyckades i den mån att han blev den siste som adlades i Sverige och allmänt betraktad världen över som den siste store upptäcktsresanden; men all den ära, som rätteligen tillkom honom för detta, schabblade han bort genom att ta ställning för Wilhelm II och Hitler. Det blev av honom mänskligt sett bara en storslagen tragisk narr.

Johannes strävan är åt det andra hållet. Han har också ett utomordentligt starkt ego som påtagligt förstärkts genom en ovanligt seg och nästan fulländad fysik, och hela hans liv har varit såsom en strävan bort från alla frestelser som ett så överlägset ego kunde medföra. Således har han alltid försökt förringa och förtränga sig själv genom att arbeta för andra. Så länge den ryska kyrkan var förföljd var han dess mest nitiske tjänare, förmedlande kontakter överallt i Ryssland, inspirerande god moral i alla katakomber och outtröttlig i sin underminering av regimen, med den påföljd att han efter augusti 1991 inte längre behövdes i Ryssland. Då vände han sina steg mot islam och styrde dem rakt in i alla förföljda kristna kyrkor i Orienten.

Problemet med honom är att han vägrar stanna kvar för att ta emot ett tack. Han vägrar låta sin verksamhet dokumenteras, och han har aldrig förekommit i massmedia. Om inte jag lärt känna honom från juni 1979 hade kanske ingenting någonsin blivit känt av hans mycket omfattande underjordiska liv.

Det var som sagt i Ladakh han först kom i kontakt med tibetaner, och för varje gång han återvänt har han trängt djupare in bland de tibetanska bergen. Efter kommunismens fall i Ryssland blev han intresserad av kommunismen i Kina och har stadiga kontakter i Mongoliet och Öst-Turkestan.

I motsats till den självhärlige Sven Hedin försvinner Johannes alltid bland folket och antar samma yttre som dem han umgås med så långt det är möjligt. Det enda han inte kunnat åtgärda är sina blå ögon, vilket ibland medfört problem i Tibet. Därför har han i Tibet vanligen mörka glasögon.

Utom praktiskt taget alla Tibets kloster har han även utforskat troligen alla hippie-kolonier längs Himalaya och i Nepal. Att förflytta sig med förfalskade papper lärde han sig i Sovjetunionen, vilket han utvecklat till en sådan skicklighet att han aldrig utsatts för någon fara därmed. Den största faran han råkat ut för hittills var när han efter en lavinolycka någonstans bortom K2, var han brutit båda armarna i fåfång ansträngning att rädda packning och dragdjur, måste stanna en längre tid i ett kloster, som då utsattes för en razzia av kineserna. Han måste då ligga som levande begravnen två dygn i en krypta (med brutna armar) innan faran var över.

Den senaste incidenten med hans sjukdom och medvetslöshet på väg till Darjeeling är extra märklig då han aldrig haft sådana problem i Indien tidigare. Denna episod kräver en närmare granskning.

Nu rider han med Khampas i östra Tibet - var och hur långt vet vi inte ännu.

Läsare har påpekat det märkliga i hur väl hans mentalitet och tankesätt stämmer överens med redaktörens, som två riktiga pusselbitar. Detta är ett fenomen som inte minst Johannes och jag själv ofta förbryllats av. Astrologiskt har han en konjunktion mellan Månen och Venus i Fiskarna, vilket för astrologer kan förklara något av hans personlighet. Denna konjunktion sammanfaller med redaktörens norra månnod, och Johannes månnodsaxel överensstämmer nästan exakt med redaktörens ascendent-descendent-axel.

Summan av hans Jesus-forskningar i norra Kashmir stämmer också väl överens med hans personlighet. Han fann klara belegg för att Jesus faktiskt verkat där men inga konkreta bevis. Hans övertygelse var 100%, indicierna var överväldigande, men en total saknad av bevis gör saken vetenskapligt obevislig.

Emellertid får Johannes klara slutsatser överväldigande stöd från ingen mindre än självaste Swami Pravananda, som var där långt före honom, den fulländade Kailas-experten, som aldrig kunnat överbevisas om att ha begått något misstag. Han berättar, att det fanns i klostret Himis sex mil öster om Leh en bok som hette "Namthar" i vilken förekom en Jesusbiografi om hans "okända år" i Indien. En

gammal munk berättade i Himis för Swami Pravananda 1928, att det i denna bok stod om hur Jesus grät med sina föräldrar och sedan rest till Indien (Gya-kar) där han levde i Chargot-ri (Gridhrakuta eller Rajagriha), i Benares (Sarnath) och på flera andra ställen i ett antal år, lärt sig språket Pali och studerat buddhismen ingående och även omfattat religionen. Sedan hade han återvänt hem och startat en egen religion på grundval av vad han hade lärt sig i Indien. Sålunda skulle Jesu kristendom verkligen ha varit en kombination av judendom och buddhism.

Vad hade då hänt med en så viktig bok? En rysk resenär vid namn Notvitj eller något liknande hade en gång kommit till klostret, upptäckt boken och tagit den med sig. Sedan hade han långt senare skickat tillbaka en kopia av boken transkriberad antingen på ryska eller engelska, munken visste inte vilket. Sedan hade denna transkriberade kopia upptäckts av en annan vit resenär, som tagit den med sig efter att ha givit ett bra pris för den, det vill säga någon billig present. Sedan visste ingen något mer om saken.

Boken är alltså försvunnen och även dess ryska eller engelska kopia; men om denna bok "Namthar" en gång funnits i Indien måste det finnas fler exemplar någonstans.

Några förklaringar

Dharma - ett ytterst svåröversättligt ord, men Hans Helighet Dalai Lama menar, att minsta handling som blott är konstruktiv, ja, till och med minsta tanke i den riktningen, är Dharma. Enligt kristen teologi skulle väl Dharma närmast vara "delaktighet i den gudomliga skapelseprocessen", men buddhismen går egentligen ett steg längre, då "Dharma" egentligen också är insikt i hur denna gudomliga skapelseprocess fungerar.

Om mane padme hum - det vanligaste av alla buddhistiska mantra, dvs. bön, som har lika många tolkningar som universum har stjärnor. Ordagrant betyder mantrat "Hell dig, juvel i lotusblomman". Vad är då juvelen, och vad är lotusblomman? Symboliken är gränslös, men enligt många är juvelen själva Buddha. Men lotusblommor finns det ju hur många som helst? Även människor. "Juvelen i lotusblomman" kan alltså menas vara varje människas Buddha-potential, dvs. det gudomliga i var och en.

En annan förklaring har Talbot Mundy, som menar att "*Om*" står för den himmelska världen, "*ma*" andevärlden, "*ne*" människovärlden, "*pad*" djurvärlden, "*me*" spökvärlden och det sista "*hum*" inferno, alltså de sex sfärerna i det symboliska karmahjulet, de olika sorters tillvaro som bara nirvana kan befria en ifrån. Därmed är vi inne i den totala österländska mystiken, och, som sagt var, betydelserna av "*Om mane padme hum*" varierar i oändlighet.

Synpunkter på Fritänkaren

Vårt tagande av Hugo i vår tjänst har mött blandade känslor. Somliga beklagar detta riskabla steg från den manuella skrivmaskinens totala säkerhet till en mer vanskelig tillvaro i beroendeskop av oberäknelig automatiks chockartade nyckfullhet. Andra klagar fortfarande på att man fortfarande förlorar 30 sekunder per nummer i tid på att efter varje rad leta efter nästa, vilket irriterande besvär skulle undvikas om

man spaltade tidskriften. Andra har påvisat nackdelen med rak högermarginal: detta måste leda till att orden i vissa rader måste trängas medan de andra får väl mycket luft mellan sig. I detta nummer har vi därför genomgående avstått från rak högermarginal, även fast det skulle vara lätt att genomföra.

Andra har klagat på innehållet och främst på Fritänkarens dåliga moral i skattefrågor och i hanterandet av den svenska avundsjukan. Någon direkt negativ skattedebatt har lyckligtvis inte förekommit i Fritänkaren, och den artikel som förekom i nr. 20 "Vanlig svensk avundsjuka" med episoden om en mänskliga rättigheters förkämpes reaktion inför en skattebetalare som vägrade acceptera sin skatteåterbäring var inte avsedd som ett hån mot överhederlighet utan som en dokumentation av vad som kan förekomma. Missförstånd torde försöka undvikas. Vår erfarenhet av vanlig svensk avundsjuka är den samma som alla andra invandrares: den mår man bäst utan, och råkar man ut för den är det enda vettiga att göra att ignorera den.

En god vän som vi hade en del diskussioner med i somras och som vi länge hoppats på material från främst beträffande hans långa vistelse i Mozambique ställde frågan om redaktörens personvärderingar och ideal. Han påminde sig att redaktören förr i tiden regelbundet brukade föra "tio-i-topp-listor" över främst historiska personer att se upp till men även över kompositioner, som då kunde bli "hundra-i-topp". Vi har sedermera bedrivit efterforskningar och funnit, att den sista "sjuttio-i-topp-listan" över kända personer uppgjordes den 26.2.1985, och första platsen innehades då överraskande nog av kejsar Marcus Aurelius. Annars hade denna alltid stridits om mellan Moses, Homeros, Shakespeare, Dante och Platon.

En musiker, som uppsade prenumerationen i maj, uttryckte som sin värsta farhåga över Fritänkarren att arbetet med den skulle skilja redaktören från musiken. Vi har bemödat oss om att försöka komma denna farhåga på skam med hittills enbart framgång.

Resorna under 1995 kan komma att bli både många och dyra. Efter Indien i februari blir det troligen en europeisk månadspåskresa, och juli kan falla ut i Tibet. Till detta har vi dock ännu inte tagit slutgiltigt ställning.

Detta blev nu såsom en hel extra Fritänkare och strax före jul dessutom, men vi hade inget val: när material infinner sig måste det tas under behandling. Antingen håller vi takten med de skeenden som vi bevakar, eller också är det bara att släppa taget och ansvaret och lägga ner hela verksamheten, vilket till och med resignationens störste filosof Marcus Aurelius vägrade att göra så länge han levde.

12.12.1994